

Struktura světa a ryzí nepředmětnost [1982]

body

01 Pluralitní povaha světa: základním stavebním kamenem všech jsoucnen jsou primordiální události. Teprve tam, kde jejich vzájemné reakce jsou (díky své četnosti) schopny vytvořit přetrvávající pletivo, můžeme mluvit o vyšších, komplikovanějších jsoucnech, ať už „pravých“ či „nepravých“.

02 Svět není proto úhrnem jsoucnen, protože tu je vždycky otázka, kdo je subjektem tohoto úhrnu. Nižší subjekty nejsou vůbec schopny se vztáhnout leč k velmi omezené části toho, co „jest“, totiž jen k nejbližšímu svému okolí. Svými vztahy k okolí si je „osvojují“, tj. činí je svým „osvětím“.

03 Čím vyšší subjekt, tím komplikovanější je jeho osvětí a tím také širší (prostorově i časově). Osvětí různých subjektů se překrývají, prostupují a vytvářejí intersubjektvní pletivo, které je nejenom jejich výtvozem, ale stále více i podmínkou jejich „života“ (vztah živých bytostí k biosféře).

04 Neexistuje subjekt, jehož osvětím by bylo veškerenstvo. Svět není ani sjednocenou kontexturou všech osvětí, neboť neexistuje subjekt takové integrace.

05 Je snad svět superagregací agregátů jsoucnen? V takovém případě by byl neskutečný, neboť by ani nebyl výsledkem skutku, ani by k žádnému skutku nevedl. Jsme ostatně nakloněni chápat takovou superagregaci jen prostorově; avšak nesmíme opomíjet časovou dimenzi. Co by znamenala nebo mohla znamenat taková superagregace, rozložená na miliardy či desátky miliard let? Co by bylo garantem toho, že se nerozpadne?

06 Může být svět „jako celek“ založen na reaktibilitě událostí (a zejména subjektů)? „Hrubý rastr“ reaktibility. V reakci je jednak méně, jednak více než v tom, nač reaguje. Kromě toho běžné reakce reagují jen na vnějších pravých i nepravých jsoucnen; subjekty nemyjí „přímého“ přístupu k nepředmětné stránce jsoucnen a tudíž ani ke jsoucnům v jejich celkovosti, celkové skutečnosti.

07 Husserlův „horizont horizontů“ není žádným řešením, protože pak problém zůstává na úrovni subjektvní (a dokonce subjektivní) reaktibility.

08 Zkušenost a zejména reflektovaná zkušenost nás přesvědčuje, že svět se otvírá pouze subjektu, který je schopen vykročit ze svého osvětí, tj. ze svého vlastního světa, subjektivního světa. Toto vykročení se děje v řadě etap či stupňů, z nichž první je vstup do světa řeči. Když nepochopíme bytostnou povahu řeči jako světa resp. první vrstvy, první roviny světa, je nám uzavřeno pochopení povahy světa vcelku.

09 Nikoliv analogia entis, nýbrž analogia non entis nás může vést dál: platí totiž analogie mezi vztahem jednotlivého lidského promluvení k řeči a vztahem jednotlivého jsoucna ke „světu“. Promluva se nevztahuje k řeči tím, že ji tematizuje, nýbrž že je v ní zakotvena. Jsoucno se nevztahuje (pravé jsoucno) ke světu tím, že naň reaguje, nýbrž že z něho vystupuje, vzchází, že se „stává“, čím „jest“ (lépe: čím „bytuje“), tím že je v něm založeno a že se mu v něm dostává „místa“ a „platnosti“ (funkce).

10 Založenost světa v ryzí nepředmětnosti se stává naléhavým filosofickým tématem; není-li tematizována nepředmětná skutečnost, nemůže být tematizován ani svět. Ale jak je svět „založen“ v ryzí nepředmětnosti?

11 Svět není předmětným ekvivalentem či pendant ryzí nepředmětnosti. Ve světě mají své místo všechna pravá i nepravá jsoucna, a ta jsou nepopíratelně a neredukovatelně pluralitní. Svět je však jediný, je celkem, jednotou. Zároveň však ve světě mají své místo i události a subjekty jako celky, to znamená i se svou vnitřní stránkou. Svět proto není pouhým vnějškem.

12 Svět není ve své vnějšnosti, předmětnosti integrován, tedy není žádnou super-super-událostí ani žádným super-super-subjektem. To znamená, že jeho celkovost je jiné povahy než celkovost události (či subjektu). Protože stojí v napětí k nepopíratelné pluralitě světa, musíme ji hledat v nepředmětnosti, která není jeho vlastní nepředmětností. V jistém smyslu bychom mohli říci, že svět je integritou „in spe“; jeho celostnost je zakotvena v budoucnosti a je postupně „realizována“ nejprve v nedějinnách a pak v dějinách v jednotlivých „konkrétních“ integritách skrze pravá jsoucna (a přes ně dál).

13 Svět není jenom limitním strukturálním fenoménem, ale je skutečností eschatologickou. Tvoření svět trvá, je v chodu, na pochodu, děje se. A v jeho dění, v jeho „stávání se“ mají subjekty svou nezastupitelnou úlohu (viz prorocké vidění – Iz. 11). Proto je nutno svět chápat nejen kosmologicky (astronomicky), nejen jako přírodu, nejen jako dějinný proces, ale jako svět spravedlnosti, práva, svět, kde vládne pravda a respekt k ryzí nepředmětnosti. („Bázeň Hospodinova“.)

14 Vztah člověka ke světu je ovšem pln rozporů, ale eschatologicky převažující je pozitivnost světa (Jan 1, 11: do svého vlastního přišel).